

Demokraattisen yhteiskunnan uhat

GRAHAM MURDOCKIN HAASTATTELU

Loughboroughin yliopiston yhteiskuntatieteiden laitoksella apulaisprofessorina toimiva Graham Murdock kävi toukokuussa Tampereella Muuttuvan viestinnän tutkijakoulun vieraana. Murdock aloitti työnsä mediailmiöiden parissa jo 1960-luvun lopulla Leicesterin yliopiston Centre for Mass Communication Researchissä, joka on brittiläisen mediatutkimuksen kehto Birminghamin kulttuurintutkimuskeskuksen ohella. Siinä missä Birminghamista kehittyi erityisesti median vastaanottoa käsittelevän tutkimuksen työssija, Leicesterin mediatutkimuskeskukselle oli leimallista mediatuotannon käytäntöjen ja rakenteiden tarkastelu.

Taustastaan johtuen Murdock on tullut tunnetuksi ja tunnustetuksi lähinnä median poliittisen taloustieteen edustajana. Hän muistuttaa kuitenkin ehtineensä tehdä urallaan hyvin monenlaista tutkimusta. Yhtäältä hän on kirjoittanut paljon mediajärjestelmän ja yhteiskuntajärjestelmän välisistä suhteista. Tällainen lähestymistapa näkyy hänen töissään esimerkiksi kiinnostuksena siihen, miten yhteiskunta ja sen valtainstituutiot vastaavat itseensä kohdistuviin uhiin, esimerkiksi poliittiseen toisinajatteluun, terrorismiin tai bioteknologiaan, josta Murdock valmisteleekin parhaillaan tutkimusta.

Murdockin varhaisista töistä keskeisin on James D. Halloranin ja Philip Elliottin kanssa julkaistu *Demonstrations and Communication: A Case Study* (1970), joka tarkasteli Lontoossa vuonna 1968 pidetyn Vietnamin vastaisen mielenosoituksen esitystapaa valtamediassa. Tutkimus on seikkaperäinen selvitys niistä poliittisista ja median toimintatapoihin liittyvistä tekijöistä, jotka johtivat vääristymiin ja yksipuolisuuksiin mielenosoituksen representaatioissa. Kyseinen tutkimus, samoin kuin Murdockin vuonna 1983 julkaisema kirja populaarikulttuurin tavasta esittää poliittista väkivaltaa (*Televising Terrorism*, yhdessä Elliottin ja Philip Schlesingerin kanssa) resonoivat voimakkaasti viimeaikaisten maailmanpoliittisten tapahtumien kanssa.

Mediajärjestelmien muotoutumisesta kirjoittaessaan Murdock on selvittänyt erityisesti median taloudellisia rakenteita ja niiden kehitystä. Vaikka Murdock on julkaissut aiheesta yleisiä teoreettisia artikkeleita, on hän sitonut tarkastelunsa useimmiten ajankohtaisiin mediailmiöihin. Viime aikoina hän on kirjoittanut muun muassa median digitalisoitumisesta ja konvergoitumisesta, jotka eivät hänelle edusta pelkästään teknologisia vaan myös median talouteen ja omistukseen liittyviä muutoksia. Murdockin mukaan nämä kehityskulut asettavat julkisen palvelun mediatoiminnalle suuria haasteita, joihin hän on pyrkinyt vastaamaan toisessa työn alla olevassa tutkimuksessaan.

Murdock on tarkastellut kulttuurisempiäkin teemoja. Sosiologian ohella tai dehistoriaa ja antropologiaa opiskellut Murdock on ollut pitkään kiinnostunut

median ja arjen kytkennöistä. Jo Leicesterin aikoinaan hän selvitteli sitä, miten puberteetti-ikäiset koululaiset käyttivät mediaa identiteetin rakentamisen apuvälineenä. Samaa tematiikkaa jatkaa Murdockin kolmas paraikkaa meneillään oleva tutkimusprojekti, jossa tarkastellaan etnografisesti uuden digitaalisen teknologian vaikutuksia arkielämän sosiaalisiin suhteisiin.

Kulttuurintutkimuksen suuntaviivoja

Murdockin tuotannossa näyttävät siis leikkaavan monet brittiläiselle mediatutkimukselle ominaiset piirteet. Murdock pitääkin valitettavana sitä, että hänet no-teerataan lähinnä politekonomistina. Kriittinen taloustieteellinen tutkimus edustaa kuitenkin vain yhtä osaa hänen työstään. Hän korostaa sen rinnalla kulttuurintutkimuksellista puoltaan.

– Olen aina ollut positiivisesti kiinnostunut kulttuurintutkimuksesta. Olin ainoa Leicesterissä työskennellyt mediatutkija, joka kävi säännöllisesti Birminghamin seminaareissa. Kirjoitin kulttuurintutkimuskeskuksen jurnaaliin ja julkaisin esimerkiksi artikkelin vuonna 1980 ilmestyneessä kokoelmateoksessa *Resistance through Rituals*, joka on kulttuurintutkimuksen klassikko. Minun oli helpompi ylittää poliittisen talouden ja kulttuurintutkimuksen raja, koska olin opiskellut myös humanistisia aineita – toisin kuin monet kollegani, joiden tausta oli yhteiskuntatieteissä.

– Olen muun muassa tehnyt tekstuaalista analyysiä ja tutkinut mediakulutusta. En näe ongelmia eri analyysitasojen yhdistämisessä, vaikka jotkut näin ajattelevatkin. Se on minusta outoa.

– Olen toki kritisoinut tiettyjä kulttuurintutkimuksen trendejä, aivan samoin kuin olen kritisoinut kaikenlaista muutakin. Suurin pelkoni kulttuurintutkimuksen suhteen, sellaisena kun sitä nykyisin harjoitetaan – mikä on aivan muuta kuin suuntauksen alkuvaiheessa – on sen tyhjentyminen politiikasta. Stuart Hall on esimerkki tästä kehityksestä. Kulttuurintutkimuksessa pyrittiin aikoinaan ymmärtämään, miten poliittinen elämä jatkuvasti muotoutui uudelleen. Kulttuurintutkijat olivat kiinnostuneita siitä, miten ja missä muodossa poliittinen mobilisoituminen tapahtui ja miten vastarinta kehittyi systeemin ja poliittisten puolueiden sisällä sekä niiden ulkopuolella. Tutkimuksissa kysyttiin sitä, miten ihmiset taistelivat olosuhteitaan vastaan ja miten he yrittivät muuttaa niitä. Tämä poliittisuus ei ole kokonaan kuollut, mutta kaipaen sitä. Samalla kun kulttuurintutkimus on institutionalisoitunut, on sen harjoitus muuttunut rutiinomaisemmaksi.

Politiikan häviämiseen liittyen Murdockia on huolettanut myös kulttuurintutkimuksen etäännyminen taloudellisista kysymyksenasetteluista ja yhteiskuntajärjestyksen luokkaluonteen pohdintoista. Tämä ei kuitenkaan koske koko kulttuurintutkimuksen kenttää.

– Mainittu kehityskulku pätee varsinkin niiden tutkijoiden suhteen, joiden tausta on kirjallisuustieteessä, muttei suinkaan kaikkien osalta. Ajatellaan vaikkapa David Morleya. Hänellä on tohtorintutkinto sosiologiassa ja hänen väitöskirjansa käsitteli ammattiyhdistysliikkeiden uutisointia. Hänen kuuluisassa tutkimuksessaan ihmisten tavoista lukea televisiotekstejä on teoreettinen viitekehys, joka on otettu suoraan Frank Parkinin luokkatietoisuuden jaottelumallista. Teoksessa on paljolti kyse ihmisten välisistä taloudellisista suhteista, mikä näkyy vaikkapa siinä, että Morley ottaa ammattiyhdistysväen yhdeksi tarkastelunsa

kategoriaksi. Toinen vastaavantyyppinen esimerkki on entinen tohtoriohjattavani Angela McRobbie, joka työskentelee parhaillaan kulttuuriteollisuusteemojen parissa. Mielestäni kiinnostavia ovat ne tutkijat, jotka pyrkivät työskentelemään eri traditioiden välillä vuorovaikutteisesti. Jos kuljetaan vain yksipuolisesti joidenkin yksittäisten traditioiden jäljillä, menetetään paljon niiden välisistä dynaamisista jännitteistä.

Saako rahasta puhua?

Kiinnostus median poliittiseen taloustieteeseen näkyy Murdockin tuotannossa monin tavoin. Ennen kaikkea hän on pyrkinyt nostamaan esiin sen, millä tavoin taloudelliset ja materiaaliset rakenteet säätelevät ihmisten toimintaa ja asettavat reunaehjoja kulttuuriselle ilmaisulle. Tällainen tutkimus on Murdockin näkemyksen mukaan aina kriittistä ja poliittisiin kysymyksiin sitoutunutta.

– Syy siihen, miksi minä ja muut näistä kysymyksistä kiinnostuneet aloimme kutsua työtämme poliittiseksi taloustieteeksi (political economy) eikä taloustieteeksi (economics), oli juuri se, että poliittisen taloustieteen synty 1700- ja 1800-luvulla (Adam Smith, David Ricardo) oli kytköksissä moraalifilosofiaan. Silloin kun arvioidaan taloudellista toimintaa, on oleellista tietää, mitä kriteereitä käytetään. Taloutta voi esimerkiksi arvioida teknisin kriteerein, kuten silloin kun analysoidaan sen tehokkuutta. Mutta myös kysymyksellä, miten talous palvelee yhteistä hyvää, on pitkä historia. Tästä perspektiivistä voidaan esimerkiksi kysyä sitä, mikä on suhde yksityisen yrittämisen ja yhteisen hyvän välillä.

– Mielestäni on edelleen tärkeää olla kiinnostunut omistamisesta. Mitä merkitystä on esimerkiksi sillä, että yksittäinen henkilö voi omistaa muihin nähden suhteettoman paljon? Jos jollekulle annetaan kohtuuttomasti määräysvaltaa kulttuurisen ilmaisun alueella, johtaa tämä ilmaisun yksipuolistumiseen. Ja tämä taas on huono asia siinä tapauksessa, että haluamme ylläpitää todella elävistä demokraattista yhteiskuntaa. Tämän kaltaiset kysymykset eivät ole luonteeltaan teknisiä vaan filosofisia ja poliittisia kysymyksiä.

Brittiläiset kulttuurintutkimuksen ja median poliittisen taloustieteen edustajat ovat jo pitkään käyneet kiistaa siitä, missä määrin taloudelliset tekijät säätelevät kulttuuria ja rajaavat toimijuutta. Osana tätä debattia poliittista taloustiedettä on syytetty taloudellisten suhteiden ja markkinoiden toimintalogiikan ylikorostamisesta. Miten Murdock hahmottaa kysymyksen talouden määräävyydestä kulttuurissa ja yhteiskunnallisissa suhteissa?

– Allekirjoitan Stuart Hallin näkemyksen, jonka mukaan talous determinoi ensisijaisesti, erotuksena lähtökohdasta, jonka mukaan talous determinoi viime kädessä (in the last instance). Tämä tarkoittaa sitä, että markkinoihin pohjaavassa yhteiskuntamuodossa taloudellinen kapasiteetti tai sen puute vaikuttaa suuresti siihen, minkälaisia reunaehjoja kohtaat toiminnassasi esimerkiksi kuluttajana. Se on ikään kuin pääsylippu toiminnan alueelle.

– Kun pyritään selvittämään, miten ihmiset konkreettisesti toimivat, täytyy tietenkin katsoa myös muita seikkoja. Seuraan tässä Bourdieuta eli minua kiinnostavat kolmenlaiset pääoman muodot, joita ihmisillä voi olla hallussaan: materiaaliset resurssit, jotka eivät viittaa vain rahaan vaan myös aikaan ja tilaan; kulttuurinen pääoma eli tieto, asiantuntijuus ja kompetenssit; sekä sosiaalinen pääoma, ihmisten suhde tukiverkostoihin ja niin edelleen. Esimerkiksi tutkimuksessa digitaalisesta kuilusta (digital divide) – eli siitä, miksi jotkut ihmiset jäävät

tietoteknologisen vallankumouksen ulkopuolelle – tarkastelen sitä, missä määrin näiden kaikkien kolmen pääoman muodon omistaminen tai puute sekä niiden yhteisvaikutukset määräävät ihmisten valinta-avaruutta.

– Tutkimuksissani pyrin kylläkin aloittamaan tarkastelun materiaalisista resursseista, mutta en koskaan työdy vain niihin. Sivumennen sanottuna en tunne yhtäkään median poliittista taloustieteilijää, joka ei toimisi samoin. On eräänlainen myytti, että politekonomistit olisivat kiinnostuneita pelkästään taloudesta ja rakenteista. Jos tarkastellaan sitä, mitä he todellisuudessa ovat tehneet, havaitaan näiden käsitysten virheellisyys. Kenties ne ovat seurausta jo pitkään esittämässämme vaatimuksesta, että taloudelliset resurssit pitäisi aina huomioida kulttuurin tutkimuksessa. Jotkut pitävät tätä jo sinänsä ongelmallisena, ja haluaisivat rahan sijaan puhua merkityksistä.

– Totta kai kulttuurisessa tuotannossa on kyse symbolijärjestelmästä, mutta ei vain ja ainoastaan siitä. Joillekin ihmisille maksetaan kulttuurin tuottamisesta, ja kulttuurin tuotteilla on myös hintansa. Kyse on siis myös taloudellisesta systemistä, jonka taustalla ovat todelliset materiaaliset tekijät. Tätä kaikessa yksinkertaisuudessaan olen aina pyrkinyt tuomaan esiin: kulttuuri ei ole erotettavissa arkipäiväisestä rahan vaihdannasta ja sen sellaisesta. En pysty käsittämään, miten nykykulttuuria voisi ymmärtää ilman tätä perspektiiviä. Tästä huolimatta monet kulttuurintutkijat tyytyvät vaikenemaan taloudellisesta tasosta. Olen havaitsevinani jonkinlaista vastenmielisyyttä rahasta puhumista kohtaan. Rahasta ei ole ikään kuin soveliasta keskustella: herrasmiehet puhuvat mieluummin ilmaisusta ja identiteeteistä, jotka koetaan paljon tärkeämmiksi.

– Näiden näkemysten taustalla on tietynlaista romantisoitua. Yksi kulttuurintutkimuksen kehitykseen liittyvä ongelma oli se, että se peri romanttisen näkemyksen luovuudesta itse itseään synnyttävänä toimintana, joka oli lähtökohtaisesti vastarintaista. Kulttuurintutkimus on aina ollut kiinnostunut reuna-alueista kuten alakulttuureista. Tämän seurauksena emme tiedä juuri mitään keskiluokaisesta elämästä. Havaitsin esimerkiksi omassa tutkimuksessani kouluikäisistä lapsista, että he eivät kuuluneet mihinkään alakulttuureihin – he kävivät kalassa ja tekivät kaikenlaisia arkisia asioita vapaa-ajallaan. Mielestäni heillä oli kuitenkin oikeus tulla edustetuksi tutkimuksessa. He eivät olleet punkkareita tai rokkareita, mutta oli heillä silti oma elämänsä. Nykykulttuurin tutkimukseen pitäisi sisällyttää kaikenlainen kulttuurinen aktiviteetti, mutta kulttuurintutkimusta leimaa hyvin romanttinen halu juhliä vastarintaa ja marginaalisuutta. Meillä on siis teoria marginaaleista, muttei keskustasta.

Markkinat, valtio ja julkisen keskustelun eroosio

Murdock on tutkinut kriittisesti mediajärjestelmien muutoksia ympäri maailman. Niiden taustalla hän näkee sekä markkinoiden että valtioiden toimintatapoihin liittyviä tekijöitä, jotka yhdessä luovat monenlaisia uhkia median ja julkisuuden demokraattisuudelle. Murdockin mukaan uhat eivät näyttäisi olevan ainakaan vähenemässä, pikemminkin päinvastoin.

– Mediajärjestelmien jatkuva kaupallistuminen on suuri ongelma. Voittomotivista tulee koko ajan hallitsevampi kulttuurisen toiminnan käyttövoima, mikä on yksi osa mediajärjestelmien nykyistä kehitystä. Sen vahingollisuus liittyy siihen, että markkinat eivät tuota pelkästään tarpeellisia asioita eivätkä ne osaa arvos-taa monipuolisen demokratian kaltaisia asioita. Mutta toinen ongelma liittyy valtioiden rooliin, erityisesti syyskuun 11. päivän jälkeen.

– Sen seurauksena voimme havaita lisääntyvää kaikenlaisen viestinnän valvontaa ja kontrollointia. Kansallisen turvallisuuden intresseistä on tullut paljon keskeisempiä kuin aiemmin. Lopputuloksena on, että media on nykyisin vapaan markkinatalouden logiikan ja vahvan valtion logiikan puristuksessa. Luovuuden vapaus on vähentynyt viime aikoina hyvinkin voimakkaasti. Esimerkiksi elokuvantekijöillä on vaikeuksia saada rahoitusta tietynlaisiin elokuviin, eikä tässä ole kyse vain elokuvien tekemisestä ja siihen liittyvistä resurssista vaan myös elokuvien jakelusta populaarikulttuurissa. Marginaalit ovat tietenkin aina olemassa, mutta keskeinen kysymys on se, mitä tapahtuu median valtavirran keskuksissa, kuten prime time -televisiossa ja suurimmissa sanoma- ja aikakauslehdissä. Ja se mitä valtavirrassa tällä hetkellä tapahtuu, on yhä masentavampaa, jos ajatellaan median ja kulttuurin moninaisuutta. Voimme siis nyt nähdä kaksi voimaa, jotka muovaavat mediajärjestelmien kehitystä: yhtäältä hyvin voimakas taloudellinen logiikka muokkaa instituutioita, jotka aiemmin toimivat eri periaattein – esimerkiksi käy se, miten julkisen palvelun media on pakotettu toimimaan kilpailullisesti – ja toisaalta valtiot, erityisesti Yhdysvallat, omistautuvat valvonnalle ja kontrollille, mikä on myös hyvin tärkeä viimeaikainen kehityskulku.

– Valvontaa on tietenkin monenlaista. Jos kaikkia toimintojasi seurataan – sitä mitä ostat tai mitä kirjoja lainaat – tai tiedoista kootaan sinua koskevia profiileja, vuorovaikutus esimerkiksi internetissä vaarantuu. Ihmiset alkavat suhtautua varovaisemmin vaikkapa siihen, mitä he internetistä tilaavat. Vuorovaikutuksesta tulee keskustelua, jota joku muu aina kuuntelee. Seurauksena on hyvin monimutkaisia ongelmia, jotka liittyvät yksityisen ja julkisen tilan välisiin kysymyksiin. Onko esimerkiksi sähköposti yksityistä vai julkista viestintää? Se että kaikenlaisesta viestinnästä tulee potentiaalisesti valtion toimielimien silmälläpidon alaisia, muuttaa oletuksiamme siitä, mitä oikeuksia meillä on yksityisyyteen ja mitkä asiat kuuluvat vain meille eikä kenellekään muulle. Tämä prosessi on vasta käynnistymässä, mutta siitä on syytä keskustella.

– Samalla koko mediakenttä on pirstoutumassa (television monikanavaistuminen tai internet lukemattomine domain-nimineen), millä on seurauksia laajemminkin sosiaalisen elämän kannalta. Jos ihmiset viettävät suurimman osan ajastaan keskustellen internetissä vain niiden ihmisten kanssa, joiden mielipiteisiin he jo muutenkin yhtyvät tai katselevat televisiosta ohjelmia, joista he jo entuudestaan pitävät, yhteinen vuorovaikutus kriisiytyy. Teoriassa olisi mahdollista kuvitella yhteiskunta, jossa kenelläkään ei olisi paljoakaan tekemistä toisensa kanssa tai jossa olisi vain joitakin yksittäisiä yhteisesti jaettuja asioita, kuten saman jalkapallojoukkueen kannattaminen. Tämä luo kuitenkin ongelmia demokratialle, jossa ihmisten täytyy tehdä päätöksiä kaikille kuuluvista asioista: verotuksen kohdentamisesta, terveydenhuollosta tai koulutuksesta ja niin edelleen. Näistä syistä johtuen julkisen tilan segmentoituminen on tärkeä ilmiö.

Julkisen palvelun haasteet

Samoin kuin monet muut median poliittisesta taloudesta kirjoittaneet englantilaistutkijat, myös Murdock on kantanut jo pitkään huolta julkisen palvelun mediainstituutioiden säilymisestä kapitalistisen talousjärjestelmän puitteissa ja kaupallisesti toimivan median rinnalla. Mutta miten tämän kaksoisjärjestelmän osien välinen suhde on vuosikymmenten saatossa muuttunut?

– Yhtäältä muutoksia ei ole paljoakaan tapahtunut: median talouteen liittyvillä kehitysilmiöillä, esimerkiksi omistuksen keskittymisellä, on pitkä historia 1900-luvun alusta lähtien. Yritykset nyt vain tekevät sitä mitä yritykset tekevät. Tämän logiikan perusteet eivät ole muuttuneet. Sen sijaan vaihtoehtoja luovissa tahoissa on tapahtunut monia muutoksia.

– Julkisen aluetta voi tarkastella dynamiikkana, jossa on mukana kolme osapuolta: yritykset, verovaroin rahoitettu julkinen media ja lisäksi sosiaaliset liikkeet ja vapaaehtoistoimintaa harjoittava sektori. Esimerkiksi internetiä voi tarkastella näiden kolmen toimijan välisenä taisteluna kontrollista. Hyvin suuri osa internetissä olevasta materiaalista on erilaisten sosiaalisten liikkeiden tuottamaa (eikä sitä kaikkea voi pitää edistyksellisenä). Lisäksi merkittävät julkiset instituutiot, kuten museot, arkistot, kirjastot ja yliopistot, ovat verkossa ja tarjoavat tuottamansa – julkisesti rahoitetun – materiaalin näin paremmin saataville, mikä on mielestäni hieno asia. Esimerkiksi Massachusetts Institute of Technology julkaisee kaikki luentomateriaalinsa verkossa. Julkiset instituutiot luovat tällä tavoin uudenlaista virtuaalista julkista sfääriä.

– Samalla voimme kuitenkin havaita myös internetin kasvavaa kaupallistumista. Pääsy siellä olevan materiaalin äärelle perustuu yhä useammin maksuihin, ja lisäksi internetiä käytetään lisääntyvässä määrin mainonnan välineenä. Kaiken kaikkiaan internet on havainnollinen esimerkki siitä, miten edellä mainitut kolme instanssia logiikkoineen törmäävät toisiinsa. Kyse ei siis ole vain suuryritysten toiminnasta vaan myös siitä, mitä muilla sektoreilla tapahtuu ja siitä, tarjoavatko ne tarpeeksi vaihtoehtoja ihmisille. Ongelmia syntyy silloin, kun nämä vaihtoehtoiset kulttuurisen aktiviteetin muodot joko heikentyvät tai sulautuvat osaksi kaupallisia toimintaperiaatteita.

– Mielestäni julkinen palvelu on nykyisin tärkeämpää kuin koskaan, mutta samalla siitä vastuussa olevat instituutiot eivät enää voi jatkaa olemassaoloaan itseriittoisina organisaatioina. Julkista palvelua on pyritty saattamaan voimakkaasti markkinoiden armoille, mutta mielestäni sillä on myös yksi mahdollisuus pelastaa itsensä joutumasta vain historiallisen kuriositeetin asemaan. Tämä edellyttää kykyä löytää uudenlaisia muodollisia liittoutumia julkisten instituutioiden ja uudenlaisten, sosiaalisten liikkeistä lähtöisin olevien ei-kaupallisten toimijoiden välillä. Tässä mielessä olen hyvin kiinnostunut siitä, miten yleisradioyhtiöt voivat internetin myötä luoda uudenlaisia yhteyksiä yleisöihinsä. Tutkin parhailaan tapoja, joilla julkista palvelua voitaisiin kytkeä muihin ei-kaupallisiin tahoihin ja sitä kautta avata näitä järjestelmiä aiempaa paremmin.

– Esimerkistä käyvät dokumenttiohjelmat, kuten historialliset dokumentit, joihin liittyy omia nettisivustoja. Katsoja voi niiden avulla päästä käsiksi muihin aiheisiin liittyviin resursseihin, joita hän voi sitten käydä läpi. Kaikkein tärkein yleisradioyhtiöiden omistama pääoma on ihmisten luottamus niihin. Se antaa niille hyvin suuren edun uudenlaisessa verkkoympäristössä. Niillä on potentiaalia toimia eräänlaisena luotettuna väylänä muihin resursseihin. Oletetaan esimerkiksi, että joku epäilee sairastuneensa syöpään ja haluaa epätoivoisesti löytää aiheesta tietoa. Jos hän tekee vaikkapa google-haun, saa hän eteensä paljon materiaalia, jonka laatu vaihtelee erinomaisesta täysin sekopäiseen. Tällaisessa tilanteessa kyseinen henkilö tarvitsee instituutioita, jotka siivöivät materiaalia ja kertovat hänelle siitä, mistä tietoa kannattaa etsiä. Juuri tämänkaltaisina instituutioina yleisradioyhtiöt voivat toimia, sillä ihmisillä on niihin jo valmiiksi suuri luottamus.

– Mielestäni julkisen palvelun mediainstituutiolla on nyt kiintoisa historiallinen tilaisuus luoda uudenlainen kaikille avoin yhteisyyden muoto, jossa yleisradiotoiminta olisi keskeisesti mukana, muttei yksin vaan osana verkottuneita julkisia resursseja. Konvergenssia tulisi ajatella myös julkisella, ei vain yksityisellä tasolla.

Riskien ja ristiriitojen maailma

Viestintäpoliittisten kysymysten ohella Murdock on tarkastellut tutkimuksissaan laajemminkin median ja politiikan välistä suhdetta. Murdock valmistelee parhailaan tutkimusta median tavoista kehystää uuteen bioteknologiaan liittyviä riskejä. Bioteknologiasta käyty keskustelu heijastelee Murdockin mielestä perustavaa muutosta politiikan luonteessa:

– Mielestäni tällä hetkellä voi havaita kiinnostavia muutoksia, ei vain mediassa vaan myös sosiaalisissa liikkeissä. Poliitikka on minusta tällä hetkellä hyvin kiehtovaa. Yhtäältä muodollinen parlamentaarinen poliitikka ei enää kiinnosta juuri ollenkaan, mikä näkyy vähäisenä äänestysaktiivisuutena ja tyhjän äänestämisenä. Samalla voimme kuitenkin havaita energistä suoraa poliitikkaa, kuten kuluttajaboikotteja. Aikamme ei ole epäpoliittista, poliitikka on yksinkertaisesti muuttanut muotoaan. Tästä syystä seuraan aktiivisesti geneettisesti muunneltuja elintarvikkeita koskevaa keskustelua.

– Bioteknologiaa koskeva tutkimus jatkaa minua kiinnostavaa teemaa yhteiskuntamme tavoista reagoida uhkiin, riskeihin ja haasteisiin. Se on tapaustutkimus uusista politiikan muodoista eli siitä, miten ihmiset kieltäytyvät ostamasta tietynlaisia elintarvikkeita ja miten he painostavat toiminnallaan yrityksiä. Olen myös kiinnostunut siitä, millä tavoilla puhumme riskeistä ja mistä riskeistä vaikenemme: kuka tekee määrittelyt ja miten näitä määritelmiä haastetaan poliittisesti.

– Olen tehnyt tutkimusta, jonka mukaan edistysusko on nykyisin hiipumassa. Ihmiset eivät aina usko, että tiede on hyvä asia tai että asiat kehittyvät jatkuvasti parempaan suuntaan, kun tietomme vain lisääntyy. Pikemminkin ihmiset ajattelevat, että vaikka voisimmekin tehdä joitain asioita, ei kaikkeen kannata ryhtyä. Tieteestä on tullut nykyisin paljon poliittisempää kuin ennen, ja se on paljon voimakkaammin kytköksissä moraalisiin. Bioteknologia on tietenkin avain tähän tematiikkaan, sillä siinä on kyse perustavista suhteista luonnon ja yhteiskunnan välillä. Se nostaa esiin kysymyksiä siitä, millä tavoin ihmiset näkevät itsensä luonnonorganismeina, ja filosofisia ja eettisiä kysymyksiä siitä, mikä yksilöissä on erityistä (jos ajattelemme esimerkiksi kloonausta).

– Bioteknologia tekee näistä kysymyksistä kiireellisiä, sillä jossain on aina tiedemiehiä, jotka puuhailevat näiden asioiden kimpussa. Meidän muiden on parhaimmillaan mukaan selviydyttävä heidän asettamistaan haasteista ja päätettävä, mitä asioille tulisi tehdä.

Samanlaisista kysymyksistä ovat keskustelleet monet muutkin tutkijat ja yhteiskuntateoreetikot, myös Suomessa. Saksalais sosiologi Ulrich Beck otti jo 1980-luvulla käyttöön ”riskiyhteiskunnan” käsitteen, joka levisi sosiaalitieteiden sanastoon. Missä määrin oma työsi kytkeytyy tähän ajatteluun?

– Ilmaisu ”riskiyhteiskunta” viittaa kyllä kiinnostavaan puoleen yhteiskuntakehityksessä. Jotain hyvin keskeistä on selvästi tapahtumassa ja kohtaamme haasteita, joita ei ennen ole ollut. Mutta en ole niinkään varma siitä, onko riskin käsite sinänsä avain nyky-yhteiskunnan ymmärtämiseen. Se viittaa yhdenlaisiin asioihin, mutta paljon muutakin on tapahtumassa. Olemme mielestäni tällä hetkellä samassa tilanteessa kuin Marx ja Engels 1840-luvulla, kun he kirjoittivat *Kommunistisen manifestin*. Tämän teoksen parasta antia on heidän kuvauksensa luovasta tuhoamisesta. He näkivät selvästi sen, mikä oli häviämässä, mutta heidän mallinsa siitä, mitä tilalle pitäisi saada, oli tietenkin toivottomalla tavalla virheellinen. Nykyisinkin tulevaisuutta on vaikea ennustaa, sillä muutok-

seen vaikuttavat samanaikaisesti hyvin monenlaiset tekijät. Miten esimerkiksi bioteknologian ja ”verkostoyhteiskunnan” (Castells) välinen suhde pitäisi ymmärtää?

– Lisäksi on syytä muistaa, että elämme kiistatta edelleen kapitalistisissa yhteiskunnissa. Talousjärjestelmämme on kaikessa suhteessa kapitalistinen, mitä ei voi sivuuttaa. Yhä suurempi osa ihmisistä työskentelee palvelujen tuotannossa eikä tehtaissa, mutta se ei poista riiston ja omistuksen kaltaisia ilmiöitä. Kapitalismi on osoittanut olevansa hyvin joustava, ei vain taloudellisena vaan myös yhteiskunnallisena järjestelmänä. Markkinoiden vetovoima ihmisten ajattelussa on kenties paljon voimakkaampi nykyisin kuin kaksisataa vuotta sitten.

– Ytimeltään kapitalismi on edelleen sama vanha kuin ennenkin, mutta bioteknologian ja uuden informaatioteknologian mukana on tullut toki paljon uutta, myös uudenlaisia ristiriitoja. Yksi käsite, jota marxismista vielä kantaisin mukani, on nimenomaan ristiriidan (contradiction) käsite eli se, miten kaikella toiminnalla on odottamattomia seurauksia, jotka on sitten pakko ottaa huomioon. Liikkeelle laitettuja prosesseja on aina mahdotonta kontrolloida. Suosikkikohtani Marxin *Kommunistisessa manifestissa* on hänen viittauksensa tarinaan noidan oppipojasta. [Goethen alkuperäisessä] kertomuksessa oppipojan täytyy siivota taikurivelhon huone tämän lähtiessä syömään. Poika keksii siivotessaan loitsun, jolla hän saa taikurin luudat lakaisemaan. Mutta hän ei keksi loitsua, joka saisi ne seisahtumaan. Minusta tämä on osuva kuvaus kapitalismista.